

Moje tijelo je moja kuća - Tijelo kao subjekt, objekt i trag

Brcković, Laura

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:215:311362>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Akademija likovnih umjetnosti
Nastavnički odsjek
Diplomski sveučilišni studij Likovna kultura

Laura Brcković

**MOJE TIJELO JE MOJA KUĆA – TIJELO KAO SUBJEKT,
OBJEKT I TRAG**

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2021.

Sveučilište u Zagrebu
Akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu
Nastavnički odsjek
Diplomski sveučilišni studij Likovna kultura

Laura Brcković

**MOJE TIJELO JE MOJA KUĆA – TIJELO KAO SUBJEKT,
OBJEKT I TRAG**

Diplomski rad

Kolegij: Kiparstvo 2/N

Mentorica: izv. prof. art. Vlasta Žanić

Komentorica: doc. art. Tanja Vujasinović

Zagreb, rujan 2021.

Sadržaj

SAŽETAK	1
SUMMARY	2
1. DRUŠTVENI KONTEKST I OKOLNOSTI NASTANKA DIPLOMSKOG RADA	3
2. UMJETNIČKO ISTRAŽIVANJE	7
3. PROCES RADA	22
3.1. Uloga tijela u vlastitom umjetničkom izražavanju	22
4. MEDIJI	24
4.1. Performans	24
4.2. Video performans	25
4.3. Prostorna instalacija	26
5. ELEMENTI RADA	30
5.1. Moje tijelo je moja kuća	30
5.2. Ljubljenje	31
5.3. Borba	33
5.4. Pranje	35
5.5. Hodanje	36
5.6. Stoj	37
6. KONCEPT RADA	38
6.1. Pristup tijelu kao živom mediju - Tijelo kao medij i metafora	38
7. TEHNIČKA IZVEDBA RADA	39
7.1. Lokacija snimanja	40
7.2. Snimanje	42
7.3. Postav prostorne instalacije	45
8. ZAKLJUČAK	48
9. DODACI	49
9.1. Literatura	49
9.2. Internetske poveznice	50

SAŽETAK

Diplomski rad „*Moje tijelo je moja kuća - Tijelo kao subjekt, objekt i trag*“ nastajao je unutar vremenskog intervala od dvije godine studija Kiparstva na Nastavničkom odsijeku ALU, tijekom kojeg sam upisala i obrazovni program Centra za ženske studije, čija sam danas članica. Rad je osmišljen kao ambijentalna video instalacija, autoreferencijalan je i autoterapijski mehanizam kojim nastojim ukazati na sustavnu društvenu represiju u poimanju ženskog identiteta. Izlagački prostor gotovo je u cijelosti ispunjen starim, odbačenim prozorima različitih dimenzija. Na nekima od njih prikazuju se video projekcije performansa koje sam prethodno izvela i snimila u ruševnom okruženju nikada dovršene Nove sveučilišne bolnice na rubu Zagreba. Kroz autoreferencijalne video performanse i prostornu instalaciju sačinjenu od prozora nastojim što dublje prodrijeti u srž navedene problematike ukazujući na bitnost samoprihvatanja te odbacivanja uvriježenih i nametnutih patrijarhalno orjeniranih društvenih normi. Radom afirmiram ženskost u širem planu; u kontekstu feminizma te borbe za rodnu i spolnu ravnopravnost.

Ključne riječi: tijelo, subjekt, objekt, trag, tijelo kao medij, performas, prostorna instalacija, feminizam, rodna i spolna ravnopravnost

SUMMARY

The thesis "My body is my house - Body as a subject, object and trace" was created within a time interval of two years at the Graduate Study of Sculpture at the Teachers' Department of the Academy of Fine Arts during which I enrolled in the educational program of the Center for Women's Studies, of which I am a member today. The paper is a self-referential and autotherapeutic tool, also used as a mechanism by which I try to point out the systematic social repression in the understanding of women's identity.

In my thesis "My body is my house - Body as a subject, object and trace" I point out the position of women within the patriarchal society in the form of an ambient video installation. The exhibition space is almost completely filled with old, discarded windows of various dimensions. On some of them video projections of performances that I previously reported and recorded in the ruined environment of the never completed 'New University Hospital' on the outskirts of Zagreb are shown. Through video performances and a spatial installation made of windows, I try to penetrate as deeply as possible into the core of this issue, pointing out the importance of self-acceptance and rejection of established and imposed social norms. Through my work, I affirm femininity in a broader sense; in the context of feminism and the struggle for gender and sex equality.

Keywords: body, subject, object, trace, body as medium, performas, spatial installation, feminism, gender and sex equality

1. DRUŠTVENI KONTEKST I OKOLNOSTI NASTANKA DIPLOMSKOG RADA

Posljednjih mjeseci svjedoci smo oskudne intelektualne, društvene i moralne odgovornosti koja naglašava problem destruktivne devijacije društva u pogledu uvjetovane nadmoći nad ženama (ženskosti) i diskriminacije na svim razinama; od rodne i spolne ravnopravnosti do radne i zakonodavne vlasti.

Promatrajući i istražujući teme spola i roda, tjelesnosti, ženskosti, rada i odnosa nailazim na alarmantne spoznaje, dokaze i činjenice o seksualnom nasilništvu i uznemiravanju koje je upisano u samu retoriku društva; u svakoj profesiji, na svim razinama.

Pojedine homofobne struje koje se nalaze na poziciji moći pokušavaju upravljati pitanjem roda i rodne ravnopravnosti te iznose stereotipe o ženskosti koja se očituje u patrijarhalnom¹ pogledu na ulogu žene u društvu.

Međutim, mehanizmi borbe protiv rodne diskriminacije također jačaju, „raskrinkavaju“ i osuđuju postupke pojedinaca i onog dijela društva koje je podržava i sudjeluje u njoj. Svojim diplomskim radom pridružujem se toj borbi.

¹ Patrijarhat <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=47023> (Posljednji put pogledano 18.04.2021.)

„Budi dama, kažu. Suknja ti je prekratka. Majica ti je prekratka. Budi nevina. Budi nastrana. Budi djevičanska. Budi seksi. Budi „cool“ cura. Ne budi kao druge cure.

Budi dama, kažu. Ne pričaj preglasno. Ne pričaj previše. Ne uzimaj svu pozornost. Ne sjedi tako. Ne stoj tako. Ne zastrašuj druge. Zašto si tako jadna? Ne budi bezobrazna. Ne šefuj. Ne budi asertivna. Ne pretjeruj. Ne budi tako emotivna. Ne plači. Ne viči. Ne psuj. Budi pasivna. Slušaj. Izdrži bol. Ugodi drugima. Ne žali se. Budi nježna s njim. Digni mu ego. Učini da se zaljubi u tebe. Muškarci žele što ne mogu imati. Ne daj sebe previše. Neka se potrudi. Muškarci vole igru. Složi mu robu. Skuhaj mu večeru. Učini ga sretnim. To je ženin posao. Bit ćeš odlična žena jednog dana. Uzmi njegovo prezime. Dodala si njegovo prezime? Luda feministica. Rodi mu djecu. Ne želiš djecu? Budeš jednog dana. Predomislit ćeš se.

Budi dama, kažu. Nemoj da te siluju. Zaštiti se. Ne pij previše. Ne hodaj sama. Ne izlazi prekasno. Ne odijevaj se tako. Ne pokazuj previše. Nemoj se napiti. Ne ostavljaj svoje piće. Budi s prijateljem. Hodaj tamo gdje je osvijetljeno. Ostani u sigurnim kvartovima. Reci nekome kamo ideš. Nosi sprej za zaštitu. Kupi zviždaljku protiv silovanja. Čuvaj svoje ključeve kao oružje. Idi na sat samoobrane. Provjeri gepek. Zaključaj vrata. Ne hodaj sama. Ne uspostavljaljaj kontakt očima. Ne trepći. Ne izgledaj dostupno. Ne privlači pozornost. Ne radi dokasno. Ne ispaljuj prljave šale. Ne smij se strancima. Ne izlazi navečer. Ne vjeruj nikome. Nemoj reći „da“. Nemoj reći „ne“.

Budi dama, kažu.

Hlače su ti preuske. Ne pokazuj svoja bedra. Ne pokazuj svoje grudi. Ne pokazuj svoj dekolte. Ne pokazuj donje rublje. Ne pokazuj ramena. Pokrij se. Ostavi nešto mašti. Obuci se pristojno. Ne djeluj zavodljivo. Muškarci se ne mogu kontrolirati. Muškarci imaju potrebe. Izgledaš zapušteno. Opusti se. Pokaži malo kože. Izgledaj seksi. Izgledaj dobro. Nemoj biti

tako provokativna. Tražiš to. Nosi crno. Nosi štikle. Previše si toga stavila na sebe. Imaš premalo odjeće. Nemoj nositi trenirku. Budi dama, kažu. Ne budi predebela. Ne budi premršava. Ne budi prevelika. Ne budi premala. Jedi. Smršavi. Prestani jesti toliko. Ne jedi toliko brzo. Naruči salatu. Ne jedi ugljikohidrate. Preskoči desert. Moraš smršavjeti. Stati u tu haljinu. Idi na dijetu. Pazi što jedeš. Jedi celer. Žvači žvaku. Pij puno vode. Moraš stati u te hlače. Bože, izgledaš kao kostur. Zašto jednostavno ne jedeš? Izgledaš premršavo. Izgledaš bolesno. Pojedi burger. Muškarci vole žene s malo mesa na kostima. Budi niska. Budi lagana. Budi mala. Budi obla. Budi ženstvena. Budi veličina nula. Budi dupla nula. Budi ništa. Budi više od ništa.

Budi dama, kažu. Ukloni svoje dlake. Obrij noge. Obrij pazuhe. Obrij bikini podričje. Počupaj dlake s lica. Počupaj pazuhe. Počupaj obrve. Riješi se brkova. Izbijeli ovo. Izbijeli ono. Posvijetli kožu. Potamni kožu. Ukloni ožiljke. Pokrij strije. Utegni trbušne mišiće. Napumpaj usne. Botoksiraj bore. Zategni lice. Uvuci trbuh. Smanji bedra. Zategni listove. Izbaci grudi. Izgledaj prirodno. Budi što jesi. Budi posebna. Budi samouvjerenana. Trudiš se previše. Izgledaš kao da se previše trudiš. Muškarci ne vole takve cure.

Budi dama, kažu. Nosi šminku. Pripremi lice. Sakrij nedostatke. Oslikaj nos. Istakni jagodice. Iscrtaj kapke. Popuni obrve. Produži trepavice. Oboji usne. Napudraj, narumeni, stavi bronzer, stavi highlighter. Kosa ti je prekratka. Kosa ti je preduga. Vrhovi su ti ispucali. Posvijetli kosu.

Oboji kosu. Ne u plavo, to izgleda neprirodno. Sijediš. Izgledaš tako staro. Izgledaj mlado. Mladoliko. Kao da ne stariš. Nemoj ostarjeti. Žene ne stare. Staro je ružno. Muškarci ne vole staro, izgledaš kao da si se opustila., izgledaš kao da si se opustila.

Budi dama, kažu. Čuvaj se. Budi čista. Djevičanski čista. Ne pričaj o seksu. Ne flertaj. Ne budi neugodna. Ne budi kurva. Ne spavaj okolo sa svima. Nemoj izgubiti svoje dostojanstvo. Nemoj spavati s previše muškaraca. Ne daj sebe. Muškarci ne vole kurve. Ne budi čistunka. Ne budi ukočena. Malo se zabavljaj. Smij se više. Ugodí muškarcima. Budi iskusna. Budi seksualna. Budi dama, kažu".²

² Izvor: <https://vimeo.com/393253445> *Be a Lady They Said*, (preuzeto: 18.04.2021.)

2. UMJETNIČKO ISTRAŽIVANJE

Nakon što su me zaintrigirale teme rodne ravnopravnosti i ženskih prava, počela sam istraživati umjetnice koje se bave sličnim temama. Navest ću nekoliko poznatih umjetnica čije me je likovno-vizualni izričaj privukao i potaknuo na promišljanje o tijelu, performansu i videu kao sredstvima prenošenja poruke.

MARINA ABRAMOVIĆ

„Što je umjetnost? Smatram da, ako je gledamo kao nešto nedodirljivo, nešto sveto i odvojeno od svega ostalog, umjetnost gubi vezu sa životom. Umjetnost mora biti dio života. Umjetnost mora pripadati svima.“³

Marina Abramović jedna je od najpoznatijih konceptualnih umjetnica i umjetnica performansa, poznatija i kao „pionirka performansa“⁴, rođena u Beogradu 1946. godine.

Marina Abramović u svojem radu istražuje vlastito tijelo i reakciju publike na različite pristupe tretiranju tijela kada su oni oblici umjetničkog djelovanja.

Poznata je po performansima dugog trajanja „endurance performance“ u kojima često dovodi samu sebe u egzistencijalnu opasnost, istražujući granice fizičke i psihičke izdržljivosti u samonametnutim uvjetima i režiranim konstelacijama. Sama umjetnica istaknula je kako je rezultat krajnja točka, ali proces kroz koji se prolazi u performansu je transformacija bića koja se nadilazi – to je ono esencijalno.⁵

Među njezinim brojnim izvedbama koje su oblikovale diskurs o feminističkoj umjetnosti ističem performans „*Umjetnost mora biti lijepa*“ izveden 1975. godine u kojemu umjetnica grubo i nasilno četka svoju kosu, manično ponavljajući riječi „*umjetnost mora biti lijepa, umjetnici moraju biti lijepi*“, kritizirajući pritisak koji društvo često vrši na mlade umjetnice ali i malograđanski stav o umjetnosti općenito.

³ Abramović, Marina., Kaplan, James. (2018). *Prolazim kroz zidove: memoari*. Zagreb: Iris Illyrica (str. 233.)

⁴ Mogutin, Slava. „*The Legend of Marina Abramović*“, Intervju i fotografije za Whitewall Magazine (2010.), URL: <http://bit.ly/2uHT5o1>

⁵ Marina Abramović, „Javno predavanje u sklopu izložbe Čistač“ (predavanje, Muzej savremene umetnosti, Beograd, 28. rujna 2019.) Parafrazirano prema bilješkama s predavanja koje donosi autorica diplomskog rada.

Slika 1 Marina Abramović, *Umjetnost mora biti lijepa*, 1975.

Slika 2 *Umjetnost mora biti lijepa*, 1975.

YOKO ONO

Yoko Ono poznata je avangardna multimedijalna umjetnica rođena u Japanu 1933. godine. Jedna je od značajnih predstavnica umjetnosti performansa. Performans „Cut Piece“ je prvi puta izvela 1964. godine u Kyotu. Smatra se kako je ovaj performans među prvima u kojima publika direktno sudjeluje u procesu performansa s umjetnicom. Nepomično sjedeći na pozornici, autorica je ispred sebe postavila škare te je publika dobila uputu kako može prići umjetnici i proizvoljno odsjeći komad odjeće koji kasnije smiju zadržati. Odsijecanjem komada odjeće, autorica se ogoljava čime svoje nago tijelo dijeli s nepoznatim osobama. Yoko Ono ovim je radom propituje ulogu ženskog tijela u umjetnosti kroz stoljeća. Ono je predstavila situaciju u kojoj je gledatelj bio umješšan u potencijalno agresivan čin otkrivanja ženskog tijela koje se kroz povijest tretiralo kao nedodirljiv i anonimni subjekt umjetnosti.

Slika 3 Yoko Ono, *Cut Piece*, 1964.

VLASTA DELIMAR

Vlasta Delimar jedna je od najpoznatijih hrvatskih konceptualnih umjetnica i umjetnica performansa. rođena u Zagrebu 1956. godine. Umjetnica u fokus svog rada stavlja vlastito tijelo te se u središtu njezina zanimanja nalazi položaj žene i muško-ženski odnosi.

U performansu „*Šetnja kao Lady Godiva*“ izvedenom 2001. godine Vlasta Delimar, naga i na bijelom konju Petku, projahala je centrom Zagreba ukazujući na individualnu slobodu i odgovornost svakoga pojedinca kao i na odluku i hrabrost u suočavanju s konvencijama i nametnutim heteronomijama. Baš kao što je Lady Godiva⁶ istim činom spasila stanovnike Coventryja od nametnutog poreza.⁷ Namjera Vlaste Delimar bila je afirmirati žensko tijelo na način drugačiji od onog nametnutog seksističkim i tradicionalnim kriterijima. Izvedba ovog performansa nekoliko godina nije bila dozvoljena od grada i policije. Uvjet pod kojim ga je umjetnica mogla izvesti, bio je da bude odjevena. Nakon što ga je izvela naga unatoč zabrani, na kraju je bila privedena od strane policije i novčano kažnjena za građanski neposluh, ali i iskoristila kao savršen kraj akcije. Prema riječima umjetnice: „Riječ je o provokaciji s plemenitim ciljem, ne o provokaciji radi provokacije. Država radi protiv kulture. U ovoj državi kultura je na zadnjem mjestu. Svaki pametan čovjek je protiv države.“⁸

⁶ Lady Godiva mitološka anglosaksonska plemkinja, supruga Leofrika III. Koji je bio vladar jednog od sedam kraljevstva srednjovjekovne Engleske. Naime, Leofrik III. Nemetnuo je velike poreze zbog čega su podanici trpjeli veliku tlaku te su se obratili Godivi za pomoć. Nakon dužeg zahtijevanja Leofrik je obećao ukinuti poreze ako Godiva projaše gola gradom Coventryem. Ona je na to pristala i naredila je da se svi stanovnici zatvore u kuće. Zaogrnuti dugom kosom, projahala je gradom, a Leofrik je održao obećanje.

⁷ Marjanić, Suzana. „Vlasta Delimar ili *žena je žena je žena...*: auto/biografski performansi“. U: Vlasta Delimar: *To sam ja*, ur. Martina Munivrana, 47 – 88. Zagreb: Domino, 2014 (str.75.)

⁸ Ibid.

Slika 4 Vlasta Delimar, *Šetnja kao Lady Godiva*, 2001., Zagreb

VLASTA ŽANIĆ

Vlasta Žanić, kiparica i medijska umjetnica, u performansu „*Maraške*“ izvedenom 2002. godine propituje stereotipne uloge žene i majke, u obiteljskom kontekstu odgovorne za pružanje emocionalne i fizičke hrane. Pita od višanja u ovom je slučaju simbol obiteljske udobnosti i zaštite, dok tijelo umjetnice postaje predmetom simboličkog ispisivanja tragova ranjavanja.

Prekrivajući svoje tijelo tijestom i utiskujući trešnje u njega, umjetnica izražava cjelokupnu silu težine koju ta uloga podrazumijeva, kao i težinu potiskivanja i žrtvovanja vlastite osobnosti u obiteljskoj zajednici, koja očito postoji prema zadanim postavkama.

Slika 5 Vlasta Žanić, *Maraške*, 2002.

HANNAH WILKE

Hannah Wilke američka je multimedijalna umjetnica rođena 1940. godine. Poznata je po istraživanju feminizma, seksualnosti i ženstvenosti/ženskosti.

Umjetnica uzima vlastiti portret kao središnji element svoga rada izvedeći događaje i za fotoaparata i za publiku. Polazeći od očekivanja društva, izlaže se kao što lijepa žena pozira da bi pokazala svoje tijelo i odigrala ulogu zavodnice. Načinom na koji se predstavlja oblikuje prikaze da bi upozorila na fizičko zadovoljstvo i osobnu cijenu takve objektivizacije. Ona svojim zanimanjem za način na koji sebe čini umjetničkim djelom, potiče promatrače na

uživanje u senzualnosti tijela.⁹ Wilke je tu ideju materijalnosti istražila u svojoj dobro poznatoj “SOS seriji objekata za starifikaciju” (1974.–82.), nizu javnih nastupa i dokumentarnih fotografija. Tijekom izvedbe Wilke je gledateljima dijelila žvakaće gume, upućujući ih da ih vrate kad omekšaju. Zatim bi žvaku oblikovala u vagine te bi ih lijepila na svoje tijelo. Na pitanje zašto je koristila netradicionalne materijale poput vlakana, žvakaćih guma, gumica za brisanje i starinskih razglednica, Wilke je odgovorila: „Odabrala sam gumu jer je to savršena metafora za američku konzumerističku kulturu-sažvačite je, izvucite od nje ono što želite, izbacite je i ubacite novi komad.”¹⁰

Slika 6 Hannah Wilke, *S.O.S. – Starification Object Series*, 1975.

⁹ Goldberg, RoseLee. *Performans: od futurizma do danas*. Zagreb: Test! – Teatar studentima: URK – Udruženje razvoj kulture, 2003.

¹⁰ <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-hannah-wilkes-naked-crusade-subvert-patriarchy>

ANA MENDIETA

Kubansko-američka konceptualna umjetnica Ana Mendieta najpoznatija je po svojim suptilnim, ali snažnim intervencijama u prirodi. Izvela je i niz radova koje ističu nasilje nad ženama i dovela u pitanje stereotipne predodžbe o ženskoj ljepoti.

U video performansu "*Tragovi tijela*" iz 1974. godine Ana Mendieta stvara dvije krvavo crvene crte, dok rukama klizi niz zid.

Slika 7 Ana Mendieta, *Bez naziva/Tragovi tijela*, 1974.

Slika 8 Ana Mendieta, *Bez naziva/Tragovi tijela*, 1974.

Ana Mendieta 1972. godine izvela je rad iz serije „*Bez naziva (staklo na otiscima tijela)*”, u kojoj je izobličila svoje tijelo i lice pritiskom to uz stakleno okno.

Slika 9 Ana Mendieta, *Bez naziva/ (čša na otiscima tijela)*, 1972.

Slika 10 Ana Mendieta, *Bez naziva/ (čša na otiscima tijela)*, 1972.

MARTA ROSLER

Američka umjetnica Martha Rosler u svojem radu „*Semiotika kuhinje*“ iz 1975. kritizira tradicionalnu i općeprihvaćenu sliku žene kao domaćice, navodeći abecednim redom kuhinjska pomagala.¹¹

Slika 11 Marta Rosler, „*Semiotika kuhinje*“, 1975.

¹¹ Rad je moguće pogledati na: <https://www.youtube.com/watch?v=oDUDzSDA8q0>

TRACEY EMIN

Tracey Emin engleska je konceptualna umjetnica poznata po autobiografskim umjetničkim radovima. Umjetnica tematizira vlastiti emocionalni život te u nekim radovima dokumentira traumatične događaje iz svog života poput smrti člana obitelji ili bliskog prijatelja . Tracey Emin 1995. godine predstavlja kratak video film „*Why I Never Became a Dancer*“ u kojemu iznosi ispovijest o svojim adolescentskim godinama. U videu govori o svojem odrastanju i eksperimentiranju sa seksom od rane mladosti. Kadrovi prikazuju dijelove grada Margeta koji je značajan za Eminu prošlost, uključujući školu koju je pohađala, morsku obalu, arkade trgovačkog centra te dramatičan sat s tornjem. Videozapis doseže vrhunac s njezinim pokušajem osvajanja finala lokalnog disko plesnog natjecanja te odlazak u London kako bi se natjecala u britanskom *Disco Dance* prvenstvu, 1978. godine. Ponižena od grupe lokalnih dječaka s kojima je većinom imala seksualne odnose, Tracey Emin prikazuje licemjerne stavove maloga grada prema ženskoj seksualnosti. Video završava kadrom u kojem se umjetnica vrti oko svoje osi u praznoj sobi na pjesmu *You Make me Feel*, popraćen njezinim glasom u kojemu izgovara muška imena: *Shane, Eddy, Tony, Doug, Richard... This one's is for you* (ova je za tebe). Osim umjetničke vrijednosti, ovaj video rad ima i terapijsku ulogu za autoricu, sredstvo je kojim se suočava s prošlošću; poniženjem i transformacijom negativnih događaja iako davno prošlih, u nešto pozitivno. Tracey Emin svojim radovima promaknula je konvencionalne granice seksualnog i emocionalnog iskustva.¹²

¹² <https://www.tate.org.uk/art/artworks/emin-why-i-never-became-a-dancer-t07314> (Zadnji put pogledano 12.03.2021.)

Slika 12 Tracey Emin, *Why I Never Became A Dancer*, 1997.¹³

¹³ Rad je moguće pogledati na: <https://vimeo.com/79687251>

ANGELICA FOJTUCH

Angelica Fojtuch je multimedijalna umjetnica rođena 1978. godine u Poljskoj. Performansi Angelice Fojtuch bave se pitanjem komunikacije, uloge tijela i emocija u međuljudskim odnosima te stvaranja identiteta koji ih suočava s mehanizmima kulture. Fokusrajući se na rodna pitanja i norme pojavljivanja pojedinca u javnom prostoru, ona istražuje i prelazi granice društvenog ponašanja kako bi otkrila kolektivne napetosti, zanemarene fantazije ili traumatične strahove. Njezin je rad zamišljen kao proces interakcije s publikom koju Fojtuch često dovodi u neugodne ili nelagodne situacije.

Angelica Fojtuch u svom radu „Solidarnost“ (Solidarity) koji je izveden 2012. godine u nekadašnjem brodogradilištu koje je imalo funkciju umjetničkog izložbenog prostora odnosno umjetničkih ateljea, oprašta se od prostora kojem slijedi rušenje. Dan prije uklanjanja zgrade, autorica se u prisutnosti manjeg broja ljudi oprostila od prostora. Legla je pod, grlila je tlo cijelim svojim tijelom, licem, kosom, rukama i trbuhom te se u tišini valjala po prašini, staklu i krhotinama. Autorica je rušenje zgrade doživjela vrlo osobno te je osjećala kako buldožer koji uklanja i ruši zgradu uklanja i dio nje te dio zajedničke povijesti koja je nastala u toj zgradi.¹⁴

¹⁴ Izvor: <http://angelikafojtuch.net/wp/2016/02/07/solidarity-2012/>

Slika 13 Angelica Fojtuch, „Solidarity“, 2012.

Slika 14 Angelica Fojtuch, „Solidarity“, 2012.

3. PROCES RADA

3.1. Uloga tijela u vlastitom umjetničkom izražavanju

„Tijelo je prvo utočište ljudskog identiteta: primarni doživljaj svijeta koji nas okružuje (pojava, objekata i živih bića), kao i interakcija s njime, vezan je uz reakciju našega tijela na okolinu, potrebe našega organizma i elementarne osjećaje ugone i neugode proizašle iz konteksta (ne)udovoljavanja tih potreba“.¹⁵

Prva iskustva čovjeka i okoline neminovno su tjelesna. Tijelom se izražavamo, od naučenih radnji u djetinjstvu do kasnijeg iskazivanja osjećaja, spoznaja i misli.

Moj interes prema tjelesnosti i izražavanju putem tijela razvijao se postepeno. Na početku studiranja na kiparskom odsjeku na Akademiji u fokusu mog interesa bili su kiparski interaktivni objekti kojima sam publiku željela uključiti u rad, te stvoriti uzajamnu suradnju između gledatelja i objekta. Tijekom vremena, moj interes se mijenjao te sam željela više istraživati prostor, svoj vlastiti odnos prema prostoru, ali i utjecaj različitih prostora na mene. Tome su doprinijeli zadaci i vježbe pantomime koje smo izvodili sa mentoricom u prostorima akademije i izvan nje, u kojima je zadane pojmove (ravnoteža, odnos prema prostoru, mjerenje, vanjski i unutarnji prostor, jednina i množina, suprotnost, itd) trebalo performativno interpretirati. Pomalo sam počela sam osvještavati mogućnosti vlastitog tijela kao medija za prenošenje određenih sadržaja i poruka.

Potreba za (s)uočavanjem s društveno nametnutim negativnim obrascima ponašanja i mišljenja, te autoreferencijalnim propitivanjem i tjelesnom reakcijom kao oblikom umjetničkog izražavanja, imale su za mene autoterapeutski učinak. Od tuda dolazi i sam naziv diplomskog rada: „*Moje tijelo je moja kuća – Tijelo kao subjekt, objekt i trag.*“

Usljedile su kompleksnije performativne vježbe i zadaci, a sadržaji su postajali osobniji. Naglasak je sve više bio na osobnoj refleksiji, osluškivanju vlastitih misli i vlastitog tijela, iz čega je proizašla potreba progovaranja o ženskosti i rodnim stereotipima.

¹⁵ Šuvaković, Miško. *Pojmovnik suvremene umjetnosti*. Zagreb: Horetzky, 2005. (str. 118.)

Slika 15 *Interaktivni objekti – Prva godina diplomskog studija*

Slika 16 *Interaktivni objekti – Prva godina diplomskog studija*

4. MEDIJI

4.1. Performans

„Performans se odvija između umjetnika i promatrača, razvija se iz njihovog susreta, njihovog suočavanja i interakcije među njima.“¹⁶

Performans kao specifičan umjetnički medij omogućuje interaktivan i neposredan odnos između umjetnika i publike. Takav odnos utječe na intenzivniju percepciju i interpretaciju umjetničkog djela, a promatraču je omogućen direktan uvid u umjetnikov kreativan proces stvaranja.

„Performans je u *Pojmovniku suvremene umjetnosti* definiran kao „režirani ili neregirani događaj zasnovan kao umjetnički rad koji umjetnik ili izvođači realiziraju pred publikom.“¹⁷ Miško Šuvaković navodi kako performans ima dva značenja: „(1) uveden je ranih sedamdesetih godina i označava složene, unapred pripremljene događaje koje ostvaruje umjetnik, koji je ujedno i autor, pred muzejskom, galerijskom ili slučajnom publikom; i (2) primenjuje se retrospektivno ili anticipatorski, kao identifikaciona oznaka za umjetničke eksperimente, s događajima u rasponu od futurističkih festivala, dadaističkog cabareta, konstruktivističkih parateatarskih eksperimenata i nadrealističkih seansi, preko hepeninga, neodade, akcionizma, fluksusa, body art-a, događaja, minimalnog i postmodernog eksperimentalnog baleta, eksperimentalne i minimalne muzike, do postkonceptualnih, eklektičnih postmodernističkih, technoperformansa i konceptualnih performansa u koreografskom plesu.“¹⁸ Budući da performans nije ograničen medijem, tehnikom, tematikom ni okolinom, omogućen mu je neograničen broj mogućnosti i izvedbi. Zamišljen je kao događaj izveden pred publikom i za publiku koji utjelovljuje i prikazuje umjetnički proces stvaranja, sada važniji od stvorenog umjetničkog predmeta te predstavlja sintezu umjetnosti i života. Šuvaković je klasificirao performans prema pet kriterija: kriterij mjesta izvođenja (privatni, galerijski ili muzejski, u prirodi ili urbanom prostoru), kriterij autora izvođača (autor može biti izvođač, ali i ne mora),

¹⁶ Abramović, Marina., Kaplan, James. (2018). *Prolazim kroz zidove: memoari*. Zagreb: Iris Illyrica (str. 153.)

¹⁷ Šuvaković, Miško. (2005) *Pojmovnik suvremene umjetnosti*. Zagreb: Horetzky (str.451.)

¹⁸ Šuvaković, Miško (2007). *Konceptualna umjetnost*. Novi Sad: Muzej savremene umjetnosti Vojvodine, Kulturni centar Novog Sada (str. 657.)

kriterij događaja (performans je zamišljen kao stvarni događaj ili kao režirani), kriterij medija (performans se izvodi direktno pred publikom ili preko TV prijenosa, video zapisa i sl.), kriterij vrste aktivnosti (tjelesni, oralni, zvučni, govorni, igrani). S obzirom na Šuvakovićevo drugo poimanje, performans možemo tretirati kao odraz ili ideju začetu na račun ekonomskih, društveno-socijalnih, kulturnih ili političkih akcija koji, po svojoj prirodi, pripada izvođačkim umjetnostima (engl. performing arts) obuhvaćajući široku paletu različitih umjetničkih praksi temeljenih na procesu izvođenja. Tako performans unutar sebe zahtijeva razlikovanje pojmova izvođenja (engl. performing) i izvedbe (engl. performance). „Izvedba se odnosi na fenomen izvođenja, njegov materijalni proizvod ili rezultat, a izvođenje se odnosi na proces, praksu izvođenja i ukazuje na njegovu materijalnu procesualnost bez konačnog produkta.“

Za moj performativni pristup bitno je istaknuti mjesto izvođenja; performansi su snimani u prostoru bez publike, te je snimanju prisustvovao uski krug suradnika, dok sam ja bila izvođač. Prema kriteriju događaja, to je režirani događaj s unaprijed osmišljenim narativom te je realiziran kao video performans uz kasniju reprodukciju pred publikom.

4.2. Video performans

Definirajući umjetnost performansa, teoretičarka Peggy Phelan navodi kako je „jedini život performansa u sadašnjosti“ te on stoga „ne može biti pohranjen, snimljen, dokumentiran, niti se može na neki drugi način sudjelovati u „cirkulaciji reprezentacija“: a kada se to dogodi, on postaje nešto drugo“. Određeni umjetnici (primjerice, Laurie Anderson u ranoj fazi svoga djelovanja) u potpunosti su odbijali dokumentirati svoj rad, inzistirajući na performansu kao aktivnosti utemeljenoj na vremenu, koja, nakon što je sam čin završen, nastavlja živjeti još jedino u sjećanju *performera* i njegove publike.

„Performans, po svojoj prirodi, iako vidljiv, ostaje neopipljiv, ne ostavlja nikakve tragove i ne može biti kupljen ili prodan. Iz toga proizlazi njegova specifičnost umanjivanja elementa otuđenja između izvođača i promatrača, jer i publika i izvođač djelo doživljavaju istovremeno.“¹⁹ Pa ipak, video i fotodokumentacija, iako isprva u funkciji „dokaza“ ili

¹⁹ RoseLee Goldberg, *Performans: od futurizma do danas, Test!* – Teatar studentima, URK – Udruženje za razvoj kulture, Zagreb, 2003., (str. 135.)

svjedočanstva, uskoro je prepoznata i kao sredstvo koje omogućuje fetišizaciju i komodifikaciju performansa, koji je time izgubio auru jedine kategorije umjetničkog izraza koja se doista opirala poistovjećivanju s umjetničkim objektom.²⁰ Time je pojam performansa proširen za novu kategoriju video performansa, koja se doima kontradiktornom u odnosu na izvornu definiciju i koncept performativne umjetnosti. Stoga Miško Šuvaković kao jedan od mogućih kriterija klasificiranja performansa navodi i kriterij medija, i pritom razlikuje performans koji je direktno izveden pred publikom (bez medijskog posredovanja) i performans koji se izvodi bez publike, dok publika promatra događaj direktnim tv-videoprijenosom. Tom prilikom video ili filmski ekran s emitiranim materijalom postaje svojevrsna ekstenzija performansa, a takav tip biva klasificiran kao video, odnosno filmski performans.²¹ Primjena videotehnike u performansima (gdje je video element akcije umjetnika) inicirana je da bi publika izvan prostora performansa pratila performans sinkrono njegovu odvijanju (primjerice, publika zbog tehničkih razloga ne može prisustvovati procesu rada), da bi umjetnik prikazao minimalne pokrete ili detalje akcije koje publika ne vidi, iako direktno prati performans, i da bi umjetnik pokazao i prikazao svoje ideološke, psihološke i tjelesne odnose prema video-slici ili tehnici.²²

Koristeći video performans kao medij prijenosa poruke u ovom radu, otvara se mogućnost prijenosa lokacije te mogućnost istovremenog prikazivanja više performansa unutar izložene instalacije.

4.3. Prostorna instalacija

Prostor je po definicija teoretičara Miška Šuvakovića jedan od fizikalnih pojmova kojim se opisuje pojavnost, izgled i prisutnost svijeta.²³ Također, prostor je jedna od osnovnih područja rada.

²⁰ Kontejner (bilj. 1).,

²¹ Na taj način on postaje intermedijско umjetničko djelo, s obzirom da nastaje premještanjem umjetničkog koncepta (zamisli, projekta) iz jednog oblika medijske realizacije u drugi, odnosno, povezivanjem više medija (kazališta, videoumjetnosti, glazbe) u jednoj realizaciji. Vidi: Miško Šuvaković, *Pojmovnik suvremene umjetnosti*, Horetzky, Zagreb, 2005., 279, 451.

²² *Ibid.*

²³ Šuvaković, Miško. (2005) *Pojmovnik suvremene umjetnosti*. Zagreb: Horetzky (str. 519.)

Miško Šuvaković ističe kako je prostorna instalacija raspored slika, skulptura, objekata i konstrukcija. Isto tako, ističe kako ona nije jedinstveni skup predmeta nego prostorno ovisan odnos barem dvaju dijelova s mogućnošću različitih rasporeda.²⁴ Može biti prostorni postav slika, fotografija, projekcionih filmskih ekrana ili ekrana za dijapozitive, video monitora, skulptura, objekata, ready-madea ili multimedijalni postav.²⁵

U diplomskog radu „*Moje tijelo je moja kuća – Tijelo kao subjekt, objekt i trag*“ izložbeni prostor je ispunjen starim, odbačenim prozorima različitih dimenzija, dok se na nekima od njih prikazuju se video projekcije performansa. Prozori kao elementi prostorne instalacije upućuju na predmete koje uglavnom održavaju žene. Također, upotreba prozora u građenju prostorne instalacije te projekcija video performansa na njima, očituju se kao vizualni most i ranjiva granica između privatnog i javnog, vanjskog i unutrašnjeg - prostora ali i stanja. Prozori u radu simboliziraju moj unutarnji prostor ali i moja unutarnja stanja koja nerijetko skrivam od drugih, strahujući od osude okoline. Projicirajući svoje snimljene performanse na prozorska stakla ukidam granicu između intimnog i javnog, te naglašavam važnost samoprihvatanja i odbacivanja uvriježenih društvenih normi.

²⁴ Šuvaković, Miško. (2005) *Pojmovnik suvremene umjetnosti*. Zagreb: Horetzky (str. 277.)

²⁵ Ibid.

Slika 17 Postav prostorne instalacije na završnoj izložbi na ALU

Slika 18 *Postav prostorne instalacije na završnoj izložbi na ALU*

5. ELEMENTI RADA

5.1. Moje tijelo je moja kuća

Slika 19 Video performans: „Moje tijelo je moja kuća“

Sintagmu „*Moje tijelo je moja kuća*“ ispisujem po cijelom svom tijelu u obliku svojevrsnog manifesta čime deklarativno izražavam svijest o svojem tijelu kao svom elementarnom i najintimnijem vlasništvu i pravu na njega. Ambijent u kojem izvodim performans, zapuštena i devastirana ruševina s razbijenim prozorima i staklima po podu ukazuje na vlastite emotivne povrede koje doživljavam kao žena u muškom homofobnom okruženju, ali istodobno ukazujem i na širi problem položaja žena danas u svijetu.

5.2. Ljubljenje

Slika 20 *Video performans: „Ljubljenje“*

Slika 21 *Video performans: „Ljubljenje“*

Slika 22 *Video performans: „Ljubljenje“*

Performans je sniman kroz špijunsko ogledalo. Ono što se promatra kroz njega podrazumijeva dva različita pogleda. Gledajući s jedne strane, funkcionira kao zrcalo, dok je s druge strane obično prozirno staklo. U ovom kontekstu ogledalo se očituje kao pretežno ženski uporabni predmet pred kojim žene traže odgovore na pitanja koja se nameću kao diskursi društvene forme: zadovoljavanje društveno nametnutih imperativa ljepote. Specifičnost špijunskog ogledala omogućava da se objekt s jedne strane promatra bez da zna da je promatran. Nanosim crveni ruž na usne te izvodim čin ljubljenja sa samom sobom - odnosno sa svojim odrazom u ogledalu, ostavljajući crveni trag ruža na njemu. Ponavljam postupak nanošenja ruža, te nastavljam s ljubljenjem izražavajući ljubav prema sebi, ženskosti, ženstvenosti...

5.3. Borba

Slika 23 Video performans: „Borba“

Slika 24 Video performans: „Borba“

Slika 25 *Video performans: „Borba“*

Borba između mene i velikog crvenog falusoidnog objekta, odvija se u praznom napuštenom prostoru koji podsjeća na arenu. Tijekom dugotrajne i mukotrpne borbe, objekt se opire i vraća u svoju dominantnu „mušku“ poziciju sve dok ga ne srušim.

Rad predstavlja svaku ženu koja je na (ne)posredan način izložena borbi za svoja prava.

5.4. Pranje

Slika 12 *Video performans: „Pranje“*

Iako su danas žene samostalnije, imaju posao i zarađuju, i dalje se kućanski poslovi uglavnom prepuštenu ženi. U radu „Pranje“ vrlo detaljno i fokusirano perem razbijene prozore pokušavajući oprati svaki vidljivi detalj nečistoće i kiše na njima . Ovim apsurdnim činom ističem dvostruku ulogu žene danas, žene koja je postigla svoju samostalnost, ali i dalje utjelovljuje ulogu domaćice.

5.5. Hodanje

Slika 26 *Video performans: „Hodanje“*

Slika 27 *Video performans: „Hodanje“*

Radom „*Hodanje*“ izražavam apsurd očekivanja od žena. Žene moraju biti lijepe i dotjerane, u suprotnom su nepoželjne. S druge strane, žena bi trebala „trpjeti ljepotu“ te

ispunjavati sva ostala nametnuta društvena očekivanja. U radu je prikazan moj hod u visokim crvenim cipelama na petu (štiklama) po nepreglednom i neravnom terenu punom razbijenog stakla i prepreka.

5.6. Stoj

Slika 38 Rad „Stoj“ - foto-isječak

U video performansu „Stoj“ izvodim stoj na rukama u crvenoj haljini. U trenutku kada ga napravim i prislonim noge uz zid, haljina padne preko moje glave, prekrije mi lice, a otkrije dijelove tijela koje „ne bi trebalo“ otkrivati. Ovim radom želim sam ukazati na apsurd rodne neravnopravnosti i „ženskog bontona“.

6. KONCEPT RADA

6.1. Pristup tijelu kao živom mediju - Tijelo kao medij i metafora

Tijelo u umjetnosti može istodobno služiti kao objekt i subjekt te kao medij prijenosa poruke. Tijelo kao medij prijenosa poruke prima vanjske podražaje te ih prenosi svojoj okolini i time pokreće međusobnu interakciju.

Tjelesnost je prvenstveni i najočitiiji pokazatelj individualnosti i zajednička je svim bićima. Kroz umjetnički pristup tijelo utjelovljuje koncepte, postaje subjekt, objekt i trag koji prenosi iskustva, mišljenja, osjećaje i ideje.

Uzajamno djelovanje tijela i okoline te značenja koja proizlaze iz tog djelovanja ostaju značajno nepromijenjena tijekom života te je promjeni podložno tek naše shvaćanje uloge tijela u kreiranju „slike svijeta“ i procesu formiranja identiteta.²⁶

„Iako individualni i proizvoljni rezultat ljudskog poimanja, pojam tjelesnosti i metaforički konstrukti postavljaju tijelo u samo središte ljudske orijentacije iz čega proizlaze dva osnovna gledišta: a) zapadna tradicija promovirala je negativno poimanje tijela – djelomično zbog svoje prolaznosti, a djelomično jer se tijelo poimalo kao utočište grijeha; b) tijelo je podređeno razumu, čime se evocira ideja ontološke nadređenosti uma nad tijelom. Svijest o važnosti tijela u kreiranju osobnih domena ljudskog djelovanja (religijske, socijalne, kulturološke, sustav vrijednosti, svjetonazor, predrasude, ideologije, itd.) do šezdesetih godina prošlog stoljeća ostaje kulturološki tabu. Kako je sfera samoreprezentacije u svakom aspektu ljudskog života uznapredovala tijelom XX. stoljeća, tradicionalne metode u umjetnosti, poput slikarstva ili kiparstva, bivaju potisnute izvedbenom umjetnošću, pri čemu tijelo postaje najizravnije sredstvo izražavanja – medij. Medij je „mehaničko sredstvo pomoću kojeg se nešto ostvaruje, prenosi informacija, izražava subjekt, prikazuje svijest, tj. medij je tehničko sredstvo realizacije umjetničkog djela.“²⁷

Kao društvena bića, koja pripadaju određenom društvenom kontekstu koji pak zavisi od sredine u kojoj živimo, kulture i tradicije koje vrednujemo, svjetonazora kojem pripadamo,

²⁶ Marot Kiš, Danijela. „Metaforičko konstruiranje tjelesnosti kao ishodišta identiteta“. Filozofska istraživanja 30(4) (str. 659)

²⁷ Šuvaković, Miško. (2005) *Pojmovnik suvremene umjetnosti*. Zagreb: Horetzky (str. 363.)

svakodnevno oblikujemo vlastiti identitet interakcijom tijela s okolinom. Vrlo često tijelo doživljavamo kao prvo utočište ljudskog identiteta, ono je „prag subjektivnosti, točka sjecišta između privatnog i javnog, osobnog i političkog.“²⁸ Ako identitet shvatimo kao kreaciju proizašlu od „mentalne predodžbe iznikle iz nagomilanog osobnog iskustva podjednako kao i iz usporedbe osobnih predispozicija s okolinom koja zadaje određena mjerila vrijednosti“²⁹, izražavajući se putem tijela, umjetnici intenzivnije razvijaju vlastitu subjektivnost i preferencije kako kroz svoj rad tako i na mjestu susreta s recipijentom. Stoga se prednost performansa pred drugim umjetničkim medijima očituje u tijelu kao glavnom posredniku između vlastitog i vanjskog svijeta. Umjetnik više ne prikazuje znak za tijelo nego pokušava locirati, izraziti i pokazati samo prisutno tijelo kao doslovno bihevioralno tijelo ili kao fikcionalno egzistencijalno tijelo tumačeći ga kao subjekt i objekt umjetnosti.³⁰ Općenito govoreći, performans utjelovljuje povijesni moment transformacije tijela u jedinstveni umjetnički medij te postaje sredstvo i nosilac namjera i ideja umjetnika, odnosno tijelu se dodjeljuje uloga posrednika u spoznajnom procesu okoline.

7. TEHNIČKA IZVEDBA RADA

Idejni dio rada razvijao se tijekom dvije godine analiziranja i osvještavanja sebe, svojih potreba i želja. Budući da je rad autoreferencijalan, proces samoanalize, opažanja i osvještavanja sebe i svoga tijela prethodio je konačnoj idejnoj odluci. Kroz razgovore s mentoricom i komentoricom i referirajući se na dosadašnje radove tijekom studija koji su uključivali interakciju publike, osjetila sam potrebu koristiti se vlastitim tijelom kao medijem, te sam sustavno razvijala teme za video performanse.

Usljedio je dug proces bilježenja, skica za potencijalne izvedbe, samoanalize i razgovora, te istraživanje feminističke literature i umjetnica koje su djelovale ili djeluju u tom području, koji se nastavio obilaženjem i pronalaženjem lokacija za svaki performans, odabirom kadrova i planova snimanja te u konačnici i samim snimanjem te montažom videa.

²⁸ Westley, Hannah. *The Body as Medium and Metaphor*. New York: Rodopi, 2008. (str.7.)

²⁹ Marot Kiš, Danijela. „*Metaforičko konstruiranje tjelesnosti kao ishodišta identiteta*“. *Filozofska istraživanja* 30(4) (str. 655.)

³⁰ Jović, Luca. „*Tijelo kao medij*“. goo.gl/ZfeKHp

7.1. Lokacija snimanja

Lokacija snimanja svih performansa je nikad dovršena Sveučilišna bolnica na rubnom dijelu grada Zagreba. U dvjestotinjak tisuća četvornih metara gradilišta uz južnu obalu Save trebali su biti smješteni stacionari, poliklinike, kirurški blokovi sa specijaliziranim salama s gledalištem za studente, rodilišta, prostori za dijagnostiku i amfiteatarske kongresne dvorane. Danas je bolnica samo betonski kostur koji propada.

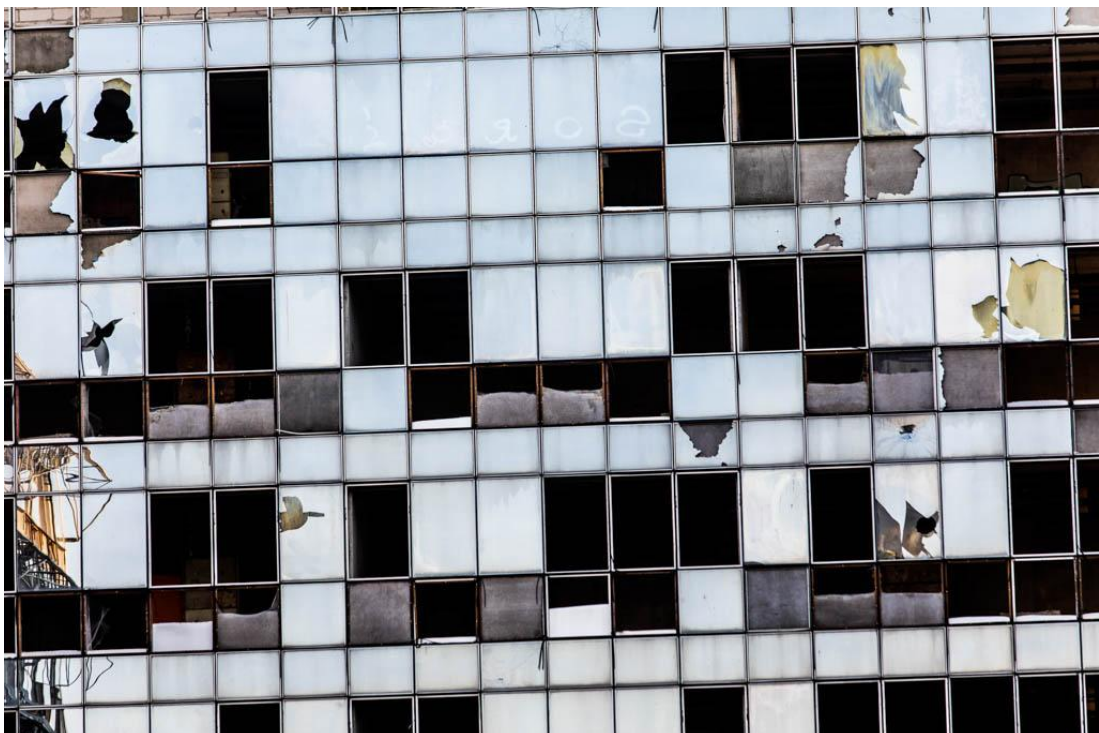
Odabrana je upravo zbog devastiranog stanja u kojem se nalazi, čime povlačim paralelu s osobnom percepcijom sebe kao žene u okolnostima i vremenu u kojem živimo. Sveučilišna bolnica mi je upravo svojom zapuštenošću na simboličan način poslužila kao metafora vlastitog unutarnjeg stanja željnog promjene.

Slika 29 Sjeverna strana kompleksa

Slika 30 Fasada jednog od planiranih stacionara sa sjeverne strane

Slika 31 Staklena oplata

7.2. Snimanje

Nakon pronalaska i odabira lokacija te izrade sinopsisa za svaki performans, uslijedilo je snimanje.

Svaki performans snimao se više puta. Po završetku prvog snimanja slijedilo je pregledavanje video materijala, gotovo uvijek i ponovljeno snimanje zbog momenata koje je trebalo popraviti ili ponoviti, te montaža. Pojedini performansi zahtijevali su specifične vremenske uvjete, a isto tako veliku ulogu imalo je i svjetlo. Iz tog razloga bilo je jako bitno odabrati doba dana i najpovoljnije vrijeme snimanja.

Oprema korištena za snimanje:

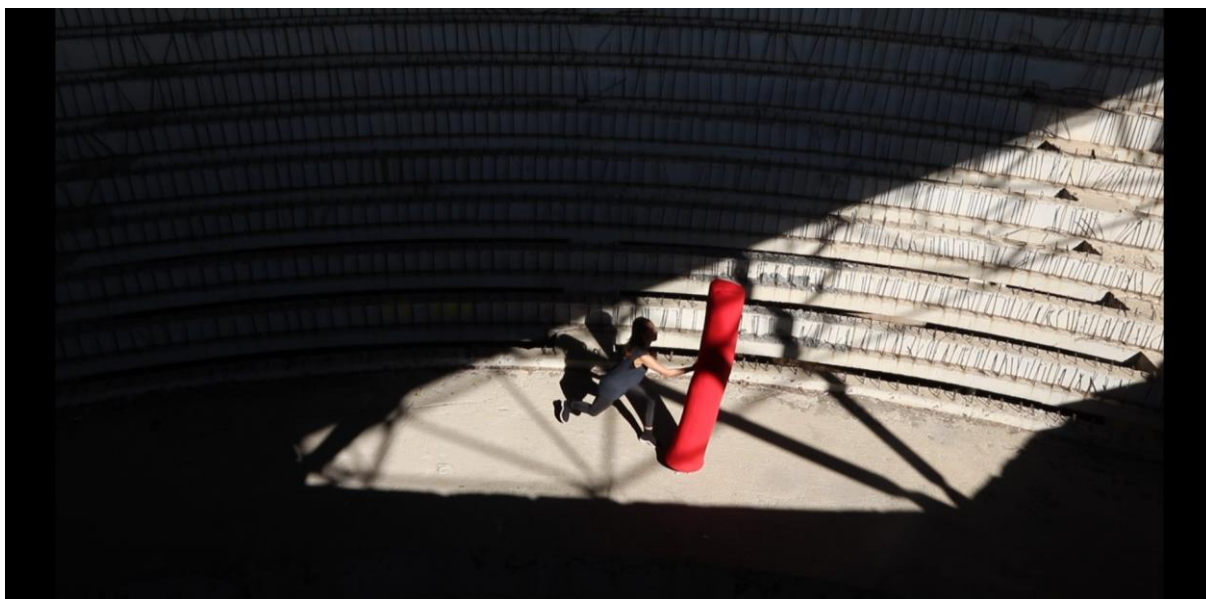
Kamera: Panasonic, GH5, Objektiv: Canon EF 50mm f/1.8 STM

Snimanje svih šest video performansa trajalo je skoro godinu dana te je snimanju prisustvovao uski krug ljudi; snimatelj: Bojan Valentić te mentorica Vlasta Žanić i komentorica Tanja Vujasinović.

Snimljene materijale montirali smo moj partner Bojan Valentić, koji je završio Akademiju dramskih umjetnosti u Zagrebu, smjer Produkcija scenskih i izvedbenih umjetnosti te ja. Za montažu videa koristili smo programe: iMovie i Adobe Premiere.

Slika 32 Odabrana lokacija za snimanje performansa „Borba“

Slika 33 Probno snimanje performansa „Borba“

Slika 34 Probno snimanje performansa „Borba“

Slika 35 Odabrana lokacija snimanja za performans „Hodanje“

Slika 36 Odabrana lokacija snimanja za performans „Stoj“

Slika 37 Odabrana lokacija snimanja za performans „Pranje“

7.3. Postav prostorne instalacije

Ambijentalna prostorna instalacija postavljena je u bivšoj kantini na Nastavničkom odsjeku Akademije likovne umjetnosti. Podrumski prostor bivše kantine je zapušten i neodržavan, pa svojim karakterom vrlo dobro odražava emotivni naboj prostora u kojem su snimani performansi, a ostaci velikog ogledala u prostoru u korespondenciji su s prozorima koji su glavni elementi instalacije. Stari prozori različitih dimenzija prislonjeni su uz zidove i postavljeni samostalno po podu. Na pojedinim prozorima projicirani su performansi. Stari prozori kao osnovni fizički elementi rada svojom brojnošću metaforički predstavljaju potrebu žena za vidljivošću i afirmacijom, predstavljaju poveznicu između unutarnjeg i intimnog sa javnim i prezentnim.

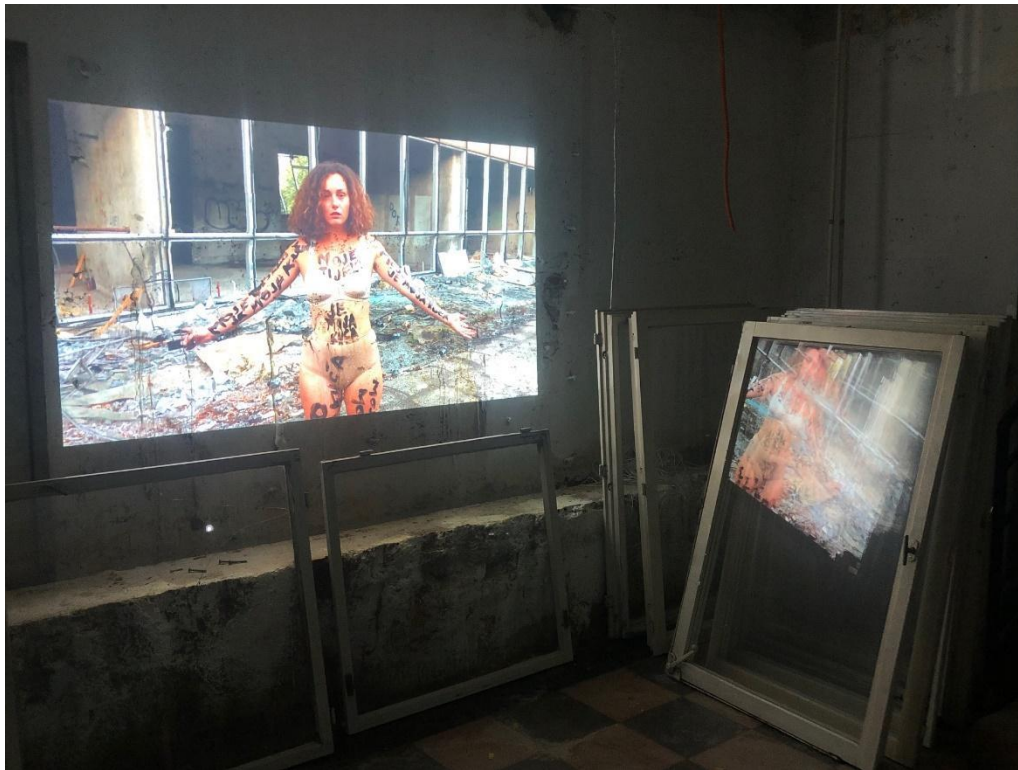
Slika 38 Bivša kantine na Nastavničkom odsjeku Akademije likovne umjetnosti

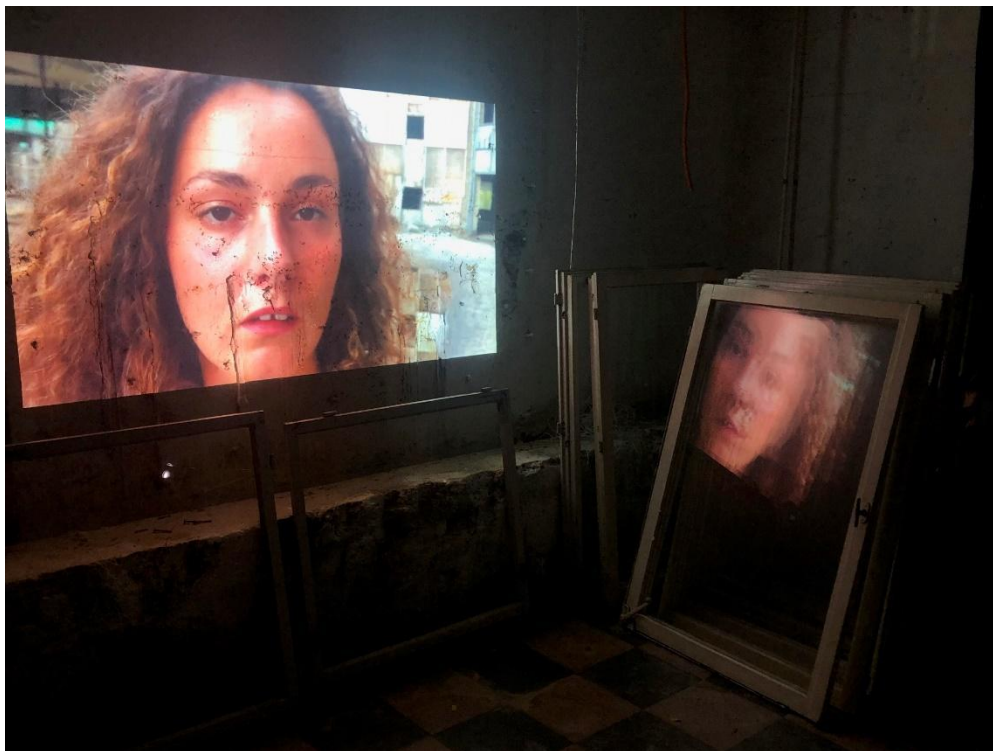
Slika 39 Unutrašnjost prostora bivše kantine

Slika 40 Postavljenje prostorne instalacije

Slika 41 *Postav prostorne instalacije*

Slika 42 *Postav prostorne instalacije*

Slika 43 *Postav prostorne instalacije*

Slika 44 *Postav prostorne instalacije*

8. ZAKLJUČAK

Tijekom procesa od gotovo dvije godine unutar kojeg je nastajao diplomski rad „*Moje tijelo je moja kuća – Tijelo kao subjekt, objekt i trag*“ dolazim do spoznaje koliko je potrebno raditi na sebi i svojim uvjerenjima i hrabrosti da ih se javno iskaže. Rad na sebi iziskuje vrijeme i energiju. Također, pitanje roda i rodne ravnopravnosti koje je zastupljeno u ovom radu i dalje je marginalizirano do te mjere da dijeli društvo.

Kroz diplomski rad iznosim svoja razmišljanja i definiram stavove o vlastitom ženskom identitetu te afirmiram ženskost u širem kontekstu. Namjera mi je nastaviti se baviti ovom temom, jer je borba za prava žena i dalje vrlo aktualna, pogotovo danas, u jeku jačanja novih desno orijentiranih politika i osporavanja ženske emancipacije i vidljivosti.

9. DODACI

9.1. Literatura

1. Abramović, Marina., Kaplan, James. (2018). *Prolazim kroz zidove: memoari*. Zagreb: Iris Illyrica
2. Abramović, Marina. „Javno predavanje u sklopu izložbe Čistač“ (predavanje, Muzej savremene umetnosti, Beograd, 28. rujna 2019.) Parafrazirano prema bilješkama s predavanja koje donosi autorica diplomskog rada.
3. Goldberg, RoseLee. *Performans: od futurizma do danas*. Zagreb: Test! – Teatar studentima: URK – Udruga za razvoj kulture, 2003.
4. Jović, Luca. „Tijelo kao medij“. goo.gl/ZfeKHp
5. Marjanić, Suzana. „Vlasta Delimar ili žena je žena je žena...: auto/biografski performansi“. U: Vlasta Delimar: *To sam ja*, ur. Martina Munivrana, 47 – 88. Zagreb: Domino, 2014
6. Marot Kiš, Danijela. „Metaforičko konstruiranje tjelesnosti kao ishodišta identiteta“. *Filozofska istraživanja* 30(4): 655 – 670
7. Mogutin, Slava. „*The Legend of Marina Abramović*“, Intervju i fotografije za *Whitewall Magazine* (2010.), URL: <http://bit.ly/2uHT5o1>
8. Šuvaković, Miško. *Pojmovnik suvremene umjetnosti*. Zagreb: Horetzky, 2005.
9. Šuvaković, Miško (2007). *Konceptualna umetnost*. Novi Sad: Muzej savremene umetnosti Vojvodine, Kulturni centar Novog Sada
10. Westley, Hannah. *The Body as Medium and Metaphor*. New York: Rodopi, 2008.

9.2. Internetske poveznice

<https://www.youtube.com/watch?v=oDUDzSDA8q0>

<https://pinupmagazine.org/articles/interview-with-brooklyn-artist-martha-rosler-jewish-museum-nyc-survey-show>

<https://betweenpolesandtides.wordpress.com/2017/03/31/1970s-feminist-body-art/>

<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=47023>

<https://vimeo.com/71952791>

<https://vimeo.com/393253445>

<https://www.youtube.com/watch?v=>

<https://www.sleek-mag.com/article/feminist-performance-art/>

<https://www.kontejner.org/projekti/k-032-narancasti-pas-i-druge-price-jos-bolje-od-stvarnosti/performansi-7/vlasta-zanic-hr-maraske/>

<https://vizkultura.hr/intervju-vlasta-zanic/maraske-5/>

<https://vizkultura.hr/intervju-vlasta-zanic/>

<https://rijeka2020.eu/program/dopolavoro/izlozbe/3-smjena-milijana-babic-hr-i-centar-za-zenske-studije-pri-filozofskom-fakultetu-u-rijeci/>

<https://rubd.tumblr.com/post/68362117406/in-the-super-8-film-moffitt-building-piece-ana>

<https://betweenpolesandtides.wordpress.com/2017/03/31/1970s-feminist-body-art/>

<https://www.youtube.com/watch?v=>

https://www.moma.org/collection/works/126441?artist_id=26439&page=1&sov_referrer=artt

<https://www.moma.org/artists/26439?=&page=&direction=>